

'Don' Kelimesi Üzerine

Ayşe Nur Sır*

I. Kelimenin Anlamı

Bugün Türkiye Türkçesinde "giysi; vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysi"² nin adı olan *don* kelimesinin menşeyini Clauson Sakaca *tauna*'ya bağlar.³ Hasan Eren bu konuda Clauson'u destekler: "Yaygın bir inanca göre, Sakacadan *thauna* "giysi" alınmıştır. Ancak Türklerin "giyim, giysi" gibi bir kavram için yabancı bir karşılık kullanmaları kolay kolay düşünülemez. Çince'den alındığı yolundaki sav da düşündürücüdür" der.⁴ Yeni Tarama Sözlüğü'nde kelimenin menşeyi yine Sakacaya kadar uzanır: *ton* [*don*] (Saka dili, *thauna*) "elbise, kılık kıyafet" (TS 1983: 210) Kaşgarî, *ton* kelimesini "elbise" (DLT-IV 1999: 638) olarak tanımlamakla yetinir, menşeyi hakkında herhangi bir bilgi vermez. Andreas Tietze ise kelimeyi *don* yazımıyla madde başı kabul ederek üç farklı anlama geldiğini ifade eder: "1. elbise, üst baş, kılık kıyafet 2. iç çamaşır; gecelik; külot 3. at tüyünün rengi."⁵ Kelimenin menşeyi hakkında bir şey söylemez, sadece kelimenin ilk anlamıyla Eski Türkçeden beri mevcut ve *ton* şeklinde yazıldığını olduğunu söyler. Şemseddin Sami de kamusunda *don* kelimesini tanımlarken hemen hemen aynı ifadeleri kullanmıştır: "1. ale'l-ıtlak ruba, sevb, libâs 2. belden aşağı giyilen ve bacakları örten libâs, şalvar, tuman, dizlik 3. at tüyünün rengi"⁶ Misalli Büyük Türkçe Sözlük'te kelimeye yukarıda zikredilen anlamların dışında üçüncü bir anlam verildiği ve kelimenin tasavvufî bir istilâh olarak değerlendirildiği görülür: "görünüş, kılık".⁷

Ton kelimesi, Derleme Sözlüğü'nde kullanıldığı yörelere göre çeşitli manalar ile karşımıza çıkar:

* Yard. Doç. Dr. Ayşe Nur Sır, Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Edebiyat Fakültesi Tür Dili ve Edebiyatı Bölümü, Uşak.

² *Türkçe Sözlük* 2005, bk. *don* maddesi.

³ Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford University Press, Ely House, London 1972, s. 513.

⁴ Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1999, s. 196.

⁵ Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, I. C., Simurg-Wien 2002, s. 644.

⁶ *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, hzl. A. B. Ercilasun, vd., Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1991, s. 911.

⁷ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Redaksiyon: Ahmet Topaloğlu, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005, s. 744.

don [donçulu] 1. elbise (Tahtacı, *Atabey-Isparta; Kuşbaba *Bucak-Burdur.; *İskilip-Çorum; Çayır *Zile-Tokat; Malatya; Gaziantep; Varyanlı, Atılap-Maraş.; *Antakya-Hatay; Hüyük, Ortaköy *Şarkışla-Sivas, Akçalar *Seydişehir-Konya; *Fethiye köyleri-Muğla) 2. kıyafet, biçim (Koyundere *Ahıska-Kırşehir; *Fethiye köyleri-Muğla; Kerkür) 3. gelin elbisesi, kadın elbisesi 4. pantolon (Sandıklı-Afyon; *Gelendost-Isparta) 5. şalvar (İshaklı *Bolvadin-Afyon; Bizeri-Tokat; *Antakya köyleri-Hatay; *Soma-Manisa) 6. beyaz bezden yapılmış pijama (Kaşköy *Gürün-Sivas) 7. tavukların ayağına işaret olarak bağlanan bez: *Annem tavuklarımız belli olsun diye ayaklarına don dikmiş* (*Nazilli-Aydın) 8. saman taşımak için kağınların yanlarına konulan yün örtü (İzmir; Sarıhamzalı, Bahattin *Sorgun-Yozgat; Ankara çevresi)⁸

Hasan Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde *don* maddesini açıklarken çağdaş Türk şive ve lehçelerinde kullanıldığını ifade ederek bunları şöyle sıralamıştır: Tkm. dön “giysi”, Blk. *ton* “kürk”, KKlp. *ton* “kürk”, Kzk. *ton* “kürk”, Nog. *ton* “kürk”, Krg. *ton* “gocuk” Alt., Tel. *ton* “kürk”, TatK *tun* “kürk”.⁹ Bu ifadede görüldüğü üzere kelimenin giysiden ziyade “kürk” manasında kullanıldığına dikkat çekilmek istenilmiştir.

II. Kelimenin Tarihî Metinlerde Kullanımı

Don kelimesi *ton* yazımıyla Eski Türkçe devresinden beri dilimizde mevcuttur. Ancak bu kelime Köktürkçede doğrudan *ton* şekliyle değil, türevleri olan *tonlug* ve *tonsuz* şekliyle kullanılmıştır.¹⁰ Elbiseli, giyimli anlamlarına gelen *tonlug* kelimesi: *yalañ bodunug tonlug çıgañ bodunug bay kıldım* (KT D29: 32), *yalañ bodunug tonlug kıtlım çıgañ bodunug bay kıldım* “çıplak halkı giyimli yoksul halkı zengin kıldım” (BK D23: 58), elbisesiz giyimsiz, çıplak anlamlarına gelen *tonsuz* kelimesi: *içre aşsız taşra tonsuz yabız yablak bodunta üze olurtum* (KT D26: 30), *içre aşsız taşra tonsuz yabız yablak bodunta[üze olurtum]* “karnı aç, sırtı çıplak, yoksul ve sefil (bir) halk üzerine hükümdar oldum” (BK D21: 58) satırlarında geçmektedir.

Köktürkçede *tonlug* ve *tonsuz* şekliyle kullanılan kelime, Uygur Türkçesi eserleri arasında yer alan Maytrisimit’de¹¹ *ton* “giyecek, elbise” şekliyle kullanılmıştır. Kelime bu anlamıyla Köktürkçedeki anlamını muhafaza eder: *beg işi bolup et at ul küijleriniij aş ton yigü içgülerin istiler* “bey ve kraliçe olup kul ve cariyelerinin yiyecek, içecek ve giyeceklerine el

⁸ Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, 4. C., 2. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1993, s. 1558.

⁹ Eren, *age.*, s. 119.

¹⁰ Talât Tekin, *Orhon Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

¹¹ Şinasi Tekin, *Uygurca Metinler II, Maytrisimit Burkancılarının Mehdîsi Maitreya ile Buluşma, Uygurca İptidai Bir Dram*, Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1976.

koydular” (75/52-55: 142) *korğınçlığı ton kedürü* “korkunç elbise giydirecek” (21/2: 70). Kelime, Maytrısimit’te sadece *ton* değil, *tonağı* “takılacak şey” *tonağı* “sarınılacak şey” *tonluğ* “elbiseli” *tonsuz* “elbisesiz” türevleriyle de kullanılmaktadır: *eren işilerke kedgü tonağı itig yaratag yivig tizig ed tavar* “erkek ve kadınlar için giyilecek, takılacak süs gibi şeyler daima lüzumsuz olur” (31/1: 80) *alğu kedgü tonağı böz ara* “bütün giyilecek kuşanılacak pamuklu kumaş arasında” (24/9: 73),*tonluğ*... “elbiseli” (92/10: 166), *uvut avyatınça sinayu yarlıkap tonsuz çuba* “utanma sebebiyle haşmetle tecrübe edip, elbisesiz”. (60/17: 118)

Kaşgarî, Divanu Lugati’t-Türk’ün muhtelif sayfalarında geçen *ton* kelimesi için sadece elbise manasını vermekle yetinmez madde başı olarak geçen fiillerin pek çoğunu kısmen de isimleri açıklarken örnek cümlelerde bu kelimeyi sık sık kullanır.

Kelime bu açıdan değerlendirildiğinde: madde başı olarak yer alan *bodhu-*, *bogla-*, *boglan-*, *çiktur-*, *çile-*, *çoglat-*, *çükrüklen-*, *eskir-*, *eteklen-*, *ılın-*, *ıstonlan-*, *içle-*, *içtonlan-*, *içükle-*, *il-*, *kadhu-*, *kadhıg*, *kadıl-*, *kadış-*, *kadıt-*, *kalat-*, *kap-*, *kapıl-*, *karar-*, *kebi-*, *kedhil-*, *kedhir-*, *kedhrül-*, *kedhriş-*, *kedhür-*, *kepit-*, *kertür-*, *ket-*, *kıs-*, *kızır-*, *kirik-*, *kirlen-*, *köpit-*, *köpül-*, *köpüş-*, *köytür-*, *kurı-*, *kurıt-*, *kübi-*, *kübik-*, *kübit-*, *küpül-*, *küpik-*, *künçüklen-*, *mançıklan-*, *münel-*, *obra-*, *obrat-*, *öli-*, *ölit-*, *sal-*, *sarıgla-*, *sarmal-*, *sedhreş-*, *sedret-*, *sıtgal-*, *sıtgan-*, *silkin-*, *soruş-*, *söktür-*, *söküş-*, *sökül-*, *suçul-*, *tapla-*, *tefçit-*, *tewçi-*, *tik-*, *tikdür-*, *tikiş-*, *tograş-*, *tonat-*, *tubul-*, *türkeklen-*, *üti-*, *yadhıl-*, *yadhıl-*, *yadhın-*, *yama-*, *yamal-*, *yaman-*, *yat-*, *yay-*, *yayın-*, *yaytur-*, *yırtıl-*, *yırtın-*, *yu-*, *yuktur-* fiilleriyle kullanılarak örneklendirilmiştir.

Adı geçen fiillerden bazılarıyla *ton* kelimesinin kullanımını şöyledir:

bodhu-: boyamak. *ol tonug bodhudı* “O, elbisesini boyadı.” (DLT-III: 260).

bogla-: bohçalamak. *ol ton bogladı* “O elbise boğladı, bohçaladı.” Türkler elbiseyi boğlamakla başka bir şey bağlamak arasını ayırmışlardır (DLT-III: 292).

çiktur-: ıslatmak. *ol tonın çikturdu* “O elbisesini ıslattı.” (DLT-II: 181).

çile-: yaşartmak. *tonug çiledi* “Elbiseyi yaşarttı.” (DLT-III: 271)

eskir-: eskimek. *ton eskirdi* “Elbise eskidi.” (DLT-I: 228).

ılın-: ilişmek. *tiken tonka ılandı* “Diken elbiseye ilişti.” (DLT-I: 204).

ıstonlan-: iç donu giymek. *er ıstonlandı* “Adam iş elbisesi giydi.” Aslı içtonlandı’dır, ç harfi ş’ye çevrilmiştir (DLT-I: 314-315).

içükle-: samur, teğın gibi hayvanların kürkünden urbasına iç geçirmek, iç kaplatmak. *ol tonug içükledi* “O, elbiseyi iç geçirtti, samur, sansar vb. kürklerle içini kaplattı.” (DLT-I: 305).

- il-:** ilişmek. *tiken tonug ildi* “Diken elbiseye ilişti.” (DLT-I: 169).
- kadhu-:** seyrekçe dikmek. *ol tonug kadhudı* “O, elbisesini seyrekçe dikti.” (DLT-III: 260).
- kapıl-:** kapılmak. *anın tonu kapıldı* “Onun elbisesi kapıldı.” (DLT-II: 120).
- karar-:** kararmak. *ton karardı* “Elbise karardı.” (DLT-II: 77, 163).
- kebi-:** kurumak. *ton kebidı* “Elbise kurudu. (elbisenin üst tarafı kurudu)” (DLT-III: 257).
- kedhil-:** giyilmek. *ton kedhildi* “Elbise giyildi.” (DLT-II: 136).
- kızır-:** kızarmak, kızıl olmak. *ton kızardı* “Elbise kızardı.” (DLT-II: 163).
- kirik-:** kirlenmek. *ton kirikdi* “Elbise kirlendi.” (DLT-II: 117, 119, 165).
- köpüş-:** dikmekte yardım etmek. *ol manga ton köpüşdi* “O, bana elbise dikmekte yardım etti.” (DLT-II: 88).
- köytür-:** yakmak, yaktırmak. *ol aning tonın köytürdi* “O, onun elbisesini yaktırdı.” (DLT-III: 193).
- kurı-:** kurumak. *kurıdı ton* “Elbise kurudu.” (DLT-III: 263).
- kübi-:** sık dikişle dikmek. *ol ton kübidi* “O, elbiseyi sık dikişle dikti.” (DLT-III: 257).
- künçüklen-:** yaka yapılmak. *ton künçüklendi* “Elbiseye yaka yapıldı.” (DLT-II: 277).
- mançıklan-:** elbiseyi eyer heybesine koymak. *er tonın mançuklandı* “Adam elbisesini heybeye koydu ve onun eğerin arkasına astı.” (DLT-II: 276).
- münel-:** uçları ve artıkları kesilmek. *ton müneldi* “Elbisenin yenleri ve fazla olan yerleri kesildi.” (DLT-II: 138).
- obra-:** yıpramak. *ton obradı* “Elbise yıprandı.” (DLT-I: 273).
- ölit-:** ıslatmak. *ol ton ölitte* “O, elbisesini ıslattı.” (DLT-I: 213).
- sal-:** bir şeyle işaret etmek. *ol manga tonın saldı* “O, bana elbisesiyle işaret etti.” (DLT-II: 24).
- sarığla-:** sarılamak, sarı yapmak. *ol tonın sarıgladı* “O, elbisesini sarıladı, sarı yaptı.” (DLT-III: 336).
- sarmal-:** sarılmak, dolanmak. *anın tonu başınga sarmaldı* “Onun elbisesi başına toplandı, dolandı.” (DLT-II: 233).
- silkin-:** silkinmek. *er tonın silkindi* “Adam elbisesini silkti.” (DLT-II: 246).
- tapla-:** kabul etmek, razı olmak. *ol tonug tapladı* “O, elbiseyi kabullendi, razı oldu.” (DLT-III: 293).

tefçit-: sıkıca geçmeli olarak diktirmek. *ol tonun tefçitti* “O, elbisesini sıkıca geçmeli bir halde diktirdi.” (DLT-II: 329).

tikiş-: elbise dikmekte yardım etmek. *ol manga ton tikişdi* “O, bana elbise dikmekte yardım etti.” (DLT-II: 106).

tograş-: parçalanmak, yarılmak. *ton kirdin tograşdı* “Elbise kirden parçalandı.” Herhangi bir şeyde parçalanma ve yarıma görüldüğü zaman yine böyle denir. (DLT-II: 212).

tubul-: çıkarmak. *er tonun tubuldı* “Adam elbisesini çıkardı.” (DLT-II: 119).

yadhın-: yayınmak. *ol tonun küнге yadhındı* “O, elbisesini güneşe yayındı.” Elbiseden başkası da öyledir. (DLT-III: 83).

yama-: yamamak. *ol ton yamadı* “O, elbise yamadı.” (DLT-III: 91).

yay-: çalkalamak, kımıldatmak. *ol suwda tonug yaydı* “O, suda elbisesini çalkadı, kımıldattı.” (DLT-III: 246)

yuktur-: sürdürmek, bulaştırmak. *ol aning tonınga yırpār yukturdı* “O, onun elbisesine misk sürdürdü, bulaştırdı.” (DLT-III: 96).

Bununla birlikte *ton* kelimesi Kaşgarî’nin sözlüğünde *çır*, *kat*, *tırt*, *yamagu* isimleriyle birlikte de kullanılmıştır.

Adı geçen isimlerle birlikte kullanımını şöyledir:

çır: elbise yırtılmaktan, yırtmaktan çıkan sesi bildirir. *aning tonun çır yırttı* “Onun elbisesini çirt yırttı.” (DLT-I: 323).

kat: kat. *ton katı* “Elbisenin katı”. Bu sözden alınarak dağ katlarına ve kıvrımlarına da kadrak denir. (DLT-I: 320).

tırt: tekrarlanarak cart diye ses verme. *aning tonun tırt tırt yırttı* “Onun elbisesini cart cart yırttı.” (DLT-I: 341).

yamagu: yamanması gerekli. *bu ton ol yamagu* “Bu elbise yamanmaya değer, yamanmak hakkıdır.” (DLT-III: 36).

DLT’de *ton* kelimesinin madde başı olarak alınan ve geçtiği cümlede sıfat olan karşımıza çıkan kelimelerle birlikte kullanımı da söz konusudur. Bu kelimeleri alfabetik sıraya göre şöyle zikredebiliriz: *çim*, *eteklik*, *kedhindi*, *körklüg*, *obrak*, *öl*, *öng*, *sakızlığ* *tikikliğ* *tü uluk*.

Ton’un sıfat tamlamasında tamlanan olarak yer aldığı cümleler şunlardır:

çim: bir şeyin veya yaş olmasında abartma istenildiği zaman kullanılır. *çim öl ton* “çok ıslak elbise”

eteklik: *eteklik böz* “Etek yapılacak olan bez” Bir elbisenin etekli olduğu söylenmek istenirse *etekliğ ton* denir.

kedhindi: *kedhindi ton* “Çok giyilen elbise” (DLT- I: 449).

obrak : *yıprak yıpranmış obrak ton* “Yıpranmış elbise” (DLT- I: 118).

öl: *öl neng* “Yaş nesne” Bundan alınarak *öl ton* denir. “yaş elbise” demektir. Bunu oğuzlar bilmezler. (DLT- I: 48).

öng: renk, bir şeyin rengi (DLT- I: 41). *yaşıl önglüğ ton* “yeşil renkli urba”

sakızlıg: *sakızlıg ton* “Yapışkan şeyler yapışmış olan elbise” (DLT- I: 495).

taş ton: dış elbise, dışa giyilen elbise

tikikliğ: *tikikliğ ton* “Dikilmiş elbise” (DLT- I: 509).

tü: renk. *üdeş tonlar* “Hepsi bir renkte olan elbiseler” (DLT- III: 207).

uluk: *uluk ton* “Eskimiş, yıpranmış elbise” Her eskiyen nesneye uluk denir.

Kaşgarî, *ton* kelimesini madde başı olarak aldığı *öz* kelimesiyle birlikte bir dörtlükte de yer vermiştir. Şu dörtlükte *ton* kelimesinin kullanımı şöyledir:

körklüg tonug özüngge

tatlıg aşıg adhınka

tutgıl konuğ ağırlıg

yadhsun konuğ budhunğa

“İyi elbiseyi kendin giy, tatlı yemekten başkasına hisse ayır, konuğu ağırla, tâ ki ününü herkese yaysın” (DLT-I: 45).

Kaşgarî’de elbise, giysi tanımıyla karşımıza çıkan *ton* kelimesi, Kutadgu Bilig’de¹² de yine aynı anlamda karşımıza çıkar. Yusuf Has Hacip, eserinde kelimenin türevlerine de yer verir: elbiseci manasıyla *tonçıl*, giyinmek manasıyla *tonat-*.

Ağıçı bitigçi ya iş tutğuçı

Ya *tonçıl* etükçi ‘amil bolğuçı (2494: 476)

“Hazinedar veya kâtip gibi memurlar ve elbiseci veya ayakkabıcı gibi zanaatkârlarla ilşkidedir”

Çurımış yıgaçlar *tonandı* yaşıl

Bezendi yipün al sarıg kök kızıl (67: 102)

“Kurumuş ağaçlar yeşiller donandı; doğa mor, al, yeşil ve kızıla bezendi.”

Yana koptı yundı *tonandı* tükel

Namaz kıldı özke yorup edgü fal (4969: 840)

¹² Reşid Rahmeti Arat, *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig*, 1. baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006.

“(Ögdülmiş), kalktı yıkandı giyinip hazırlandı; namaz kıldı ve bu işte başarılı olması için dualar etti.”

Ton kelimesi Hakaniye Türkçesindeki tarihî seyrine devam ederken Atabetü’l-Hakayık’ta¹³ hem yazım hem de anlam olarak değişikliğe uğramadan karşımıza çıkar. Ancak *ton* kelimesine Kutadgu Bilig’de olduğu kadar sık rastlayamayız. Aynı zamanda bu kelimenin ne *tonluk* ne *tonçı* ne de *tonat-* türevleri eserde geçer.

Könilik *şonın* ked odup egrilik

Kedim *şon* talusu könilik *şonu* (167, 168: 54)

“Eğriliği bırakıp doğruluk elbisesini giy. Elbiselerin en iyisi doğruluk elbisesidir.”

Ayur sen kedim *şon* şerab aş kerek

Telim mal öküş *şul-şara* baş kerek (297: 64)

“Dersin ki giyecek içecek ve yiyecek lâzımdır. Çok mal, çok kul ve cariye lâzımdır.”

Dîvân-ı Hikmet’te¹⁴ *ton* elbise anlamıyla karşımıza çıkar. Ancak eserde kelimenin türevlerine rastlanmaz.

Kiyer kîz *ton* tapsa yiyür ta’âmlarını

Anıng üçün Türkistânga keldim mena (94: 8)

“Giyer çul elbise, bulsa yer yemekleri. Onun için Türkistan’a geldim.”

Kâbuz kilip Arslan Baba’m cânın aldım

Hûrlar kilip harîr tondın kefen kildi (62: 16)

“Azrail gelip Arslan Baba’mın canını aldı, huriler gelip ipek kumaştan kefen biçti.”

Ton kelimesinin Harezmi Türkçesine ait olan ve günümüze kadar gelebilen eserlerde kullanıldığı görülmektedir: *tüşümde körür-men Peygâmbar ‘as’ını aķ ton keemiş, yüzi nür kıomyur*. “Peygamber (as.)’ı düşümde gördüm. Beyaz elbise giymiş yüzünden nur parlıyor”.¹⁵ Har. *türlüg türlüg tonlar keüzüp ol taht üze olturtı[lar]* “Çeşit çeşit elbiseler giydirip o tahta oturttular”¹⁶

Ton kelimesinin yine Türkçenin bu dönemindeki metinlerde elbiselik manasıyla *tonluk*, elbiseli, giysili manasıyla *tonlug*, elbisesi olmayan manasıyla *tonsuz* şeklinde türevlerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir: *her yıl saija êkki miij tonluk bêrelij taķı otuz*

¹³ Reşid Rahmeti Arat, *Edip Ahmed B. Mahmud Yükneki Atabetü’l-Hakayık*, 2. baskı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1992.

¹⁴ Kemal Eraslan, *Ahmed-i Yesevi Divân-ı Hikmet Seçmeler*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1991.

¹⁵ Janos Eckmann, *Nehcü’l-Ferâdis Uşmağlarınıñ Açuq Yolu Cennetlerin Açık Yolu I: Metin*, Yayımlayanlar: Semih Tezcan, Hamza Zülfikar, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2004, 102/5: 74.

¹⁶ Aysu Ata, *Nâşirü’-d-dîn bin Burhâne’-d-dîn Rabgüzi, Kıśâsü’l-Enbiyâ Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, Dizin, 1. C., Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1997, 32v/4: 45.

témür yarığ bèrelij bizij birle uruş kılmagıl. “Her yıl sana iki bin elbiselik verelim yine otuz demir zırh verelim bizimle savaşıma”.¹⁷ *ağ tonluğ kişiler, yaşıl ‘imāmalıklar hęc Muğammedke barmağğa koymas erdiler.* “Ak elbiseli kişiler yeşil sarıklılar asla Muhammet’e gitmeyi bırakmazlardı.”¹⁸ *Kirşeni qar kanı eñlik yağsa tağlar şüreti / tonluğı tañsuğ yığardın Rüm Gışay aşlas çuzu* “Kanı karla karıştırıp yanağına allık olarak sürse dağlanmış gibi oldu. Üzerine Rum, Hitay diyarımdan getirilen şaşılacak kadar değerli atlas kumaştan elbiseler giyer.”¹⁹ *Mısr uluğların olturtdı, barça yipek tonluğ altun kırluğlar* “Mısır büyüklerini oturttu, bütün ipek elbiseli altın kuşaklıydı.”²⁰ *ol kün Yünus pelās tonluğ erdi.* “O gün Yunus kaba elbiseli idi.”²¹ *tonsuzlarğa ton bërür erdi.* “Elbisesi olmayanlara elbise verirdi.”²²

Kıpçak Türkçesi Sözlüğünde kelimenin Codeks Cominucus’ta *ton / şon* “kıyafet, elbise” ve türevi *tonçı* “kürkçü” şekliyle geçtiği belirtilmiştir.²³ Hasan Eren: “Eski Kıpçakçada kelimenin “giysi, giyim ve “kürk” anlamlarında kullanılmıştır”²⁴ diyerek *ton* kelimesinin hem şekil hem de anlam yönünden sadece Codeks Cominucus’ta değil Kıpçakçaya ait diğer eserlerde de geçtiğini ima eder. *İrşâdü’l-Mülûk*’ta ise *ton*’un kullanımı şu cümlede yer almaktadır: *eger ton tolsa andan ya’ni az kan yā az kusuk niçe kim āb-dast bozmasa necis bolmas* “Eğer elbise az kan ya da az kustumuk ile dolsa abdest bozmas, necis olmaz”.²⁵

Çağatay Türkçesi sahasına gelince Nevâî’nin bir şiirinde kelime yine *ton* şekli ve “elbise” anlamıyla kullanılır:

*Şalāğ tonını çāk etse yahşırağ ey şeyh*²⁶

“Ey şeyh, doğruluk elbisesini paramparça etse”

Batı Türkçesi sahasında elimizde mevcut bulunan Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde kelimenin elbise, kılık kıyafet, giyim anlamlarında kullanıldığı görülür: *hāyme içine getirüp*

¹⁷ Eckmann, *age.*, 144/13: 101.

¹⁸ *age.*, 72/5: 53.

¹⁹ Ata, *age.*, 68v/2: 95.

²⁰ *age.*, 101v/2, 3: 141.

²¹ *age.*, 154v/6: 219.

²² Eckmann, *age.*, 328/14: 229.

²³ Recep Toparlı, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2007, s. 280.

²⁴ Eren, *age.*, s. 119.

²⁵ Toparlı Recep, *İrşâdü’l-Mülûk Ve’s-Selâtin*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1992, 96b/6,7: 203.

²⁶ Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, çev. Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul 1988, s. 234.

ğatun şonların geydürdüler “çadırın içine getirip kadın kıyafetlerini giydirdiler”,²⁷ şonu ve börki kara idi “Elbisesi ve şapkası kara idi.”²⁸

Şanur ‘aybını şon ile örtiser

Bakır yüzine altını dürtiser²⁹

“Bakır yüzüne altın sürünce altın olacağını, o da elbise ile aybının örtüleceğini sanır”

Ton’a elbise ve kılık kıyafet anlamlarının dışında ikinci bir anlam daha yüklenerek “zırh” anlamıyla kullanılmıştır. Kelime bu anlamıyla Süheyl ü Nev-Bahâr’da karşımıza çıkar:

Yüregi demür şonu katı demür

Dañı bindügi hem boz atı demür³⁰

“Yüregi demir gibi elbisesi de hatta bindügi boz atı da demir gibi sert.”

Zırh anlamından hareketle *at tonı* “savaşta ata giydirilen zırh, çuka” kullanımına da yer verilmiştir:

At önüne gövde düşerdi revān

Yıkılurdu at şonu ber-güstüvān³¹

“At önüne gövde düşerdi, atın zırhı yıkılırdı.

Aynı eserde kelimenin “kılık” anlamıyla da kullanıldığı görülür:

Gezersiz bāzīgān şonına girüp

İşñüz budur ilden ile varup³²

“Sizin işiniz, bezirgân kılığına girip ilden ilde gezip durmaktır.”

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde *ton*’un türevleriyle türevlerinin de kullanımı söz konusudur: *tonlu*, *tonsuz*, *tona-*, *tonat-*.

Çan Şuralı şaru şonlu kız ‘ışkına bir hü³³

“Kan Turalı sarı elbiseli kız aşkına bir Hu”

Çara şonlu azğun dinlü kâfirlere bir oğul aldurduñ ise digil maña

Han babamuñ kâtına ben varayım.³⁴

“Kara giyimli azgın dinli kâfirlere bir oğul kaptırdın ise bana değil han babamın katına ben varayım.”

²⁷ *Dānişmend-nāme*, hzl. Necati Demir, Akçağ yayınları, Ankara 2004, 14b/12, 13: 71.

²⁸ *age.*, 43a/15: 97.

²⁹ Cem Dilçin, *Mes’ūd b. Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr: İnceleme, Metin, Sözlük*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1991, 90: 207.

³⁰ *age.*, 2524: 366.

³¹ *age.*, 2524: 366.

³² *age.*, 4755: 517.

³³ Muharrem Ergin, *Dede Korkud Kitabı I: Giriş, Metin, Faksimile*, 3. baskı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1994, 180/13: 189.

³⁴ *age.*, 25/5, 6: 87.

Ƙuyu içinde nağāh eyle orun

*Uçmağdan eyle aña hoş ğulğ ton*³⁵

“Kuyu içinde ona hemen yer yap ve ona cennetten elbise getir, diye emir geldi.”

Kelimenin giyinip kuşanmak manasıyla *tonan-* ve giydirip kuşatmak *tonat-* şeklinde türevleri görülür. *şoğsan biñ yağı gördüm-ise şonanmadım* “Doksan bin düşman gördümse de giyinip kuşanmadım.”³⁶ *Aç görsem şoyurdum, yalınçağ görsem şonatdum* “Aç görsem doyurdum, çıplak görsem girdirip kuşattım”.³⁷

Ton kelimesinin “gir-, biç-, eyle-” fiilleriyle de birlikte kullanımdan doğan ifadede kelimeye bazen gerçek bazen de mecaz anlam yüklendiği: *tona girmek zırh giymek*”, *tondan tona girmek* “şekilden şekle girmek, dilden dile dönmek”, *ton biçmek* “elbise kesmek, dikmek”, *ton eylemek* “elbise yapmak”

Bular dañı bizi yağı şanalar

*Şona girüben ata atlanalar*³⁸

“Bunlar dahi bizi düşman sanıp zırh giyerek atlarına biner yola çıkarlar.”

Ğikāyet hemān ma ‘nī nite dōne

*‘İbāret girür ise şondan şona*³⁹

“Şekilden şekle girerse de hikâye hemen nasıl manaya döner?”

Yeni Tarama Sözlüğü’nde *tondan tona girmek* “şekilden şekle girmek, dilden dile dönmek” anlamlarıyla kaydedilmiştir. Bununla birlikte *ton*’un *ton degşürmek* “kılık değiştirmek”, *ton kesdürmek* “elbise biçtirmek” şeklinde kullanımlarının olduğunu da söyleyebiliriz. (TS 1983: 210)

Kelimenin biç- fiiliyle birlikte kullanılırken mecazî bir anlam kazanarak “elbise kesmek, dikmek” anlamından uzaklaşarak “veciz, manalı sözler söylemek” anlamını kazanmıştır:

Sözüñ boyına şöyle biçerdi şon

*Ki bir lafza düzerdi ma ‘nī biş on*⁴⁰

“Boyuna öyle güzel ve veciz sözler söyledin ki onların her birinden beş on mana çıkardı.”

³⁵ Şeyyad Hamza Yūsuf u Zelihā (*Destān-ı Yūsuf Aleyhi ‘s-selām ve haža ahsenü ‘l-kaşaşi ‘l-mübarek*), hzl. Ümit Demirci, Şenol Korkmaz, Kaknüs yayınları, İstanbul 2008 103: 95

³⁶ Ergin, *age.*, 277/5: 236.

³⁷ *age.*, 138/4: 165.

³⁸ Dilçin, *age.*, 63: 254.

³⁹ *age.*, 366: 214.

⁴⁰ *age.*, 4655: 524.

Degme gün geymege bir ton eyledi

*Ol tonı daî hep altun eyledi*⁴¹

“Her gün için bir elbise yaptı, elbiseleri altınlarla süsledi.”

Ton kelimesinin tasavvufi istilah olarak kılığına girmek manasıyla *tonına girmek* şeklinde kullanımları da söz konusudur: *Ben bu giçe ruhbân şonına girü kal’aya varayım.* “Ben bu gece ruhban kılığına gireyim kaleye varayım”.⁴²

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde *ton* kelimesindeki /t/ sesinin /d/ sesine dönüşerek elbise, giyim manasıyla *don* şeklinde yazımına da rastlanır:

Bu tevhîd donunu giyen varlığını yoğa satan

*İş bu yola kıyım duran mutlak bilin ol er durur*⁴³

“Ben tevhit elbisesini giyeyim, varlığımı yoğa satayım. (Ben de varlık adına bir şey kalmam). Mutlak bilin ki bu yolda olan, bulunan o erdir.”

Yunus *don* kelimesini sadece elbise anlamında değil ten manasıyla da kullanmıştır:

Beni sorman bana bende değilim

*Süretim boş gezer dondan içeri*⁴⁴

“Beni bana sormayın, bende değilim. Suretim tenden içeri boş gezer.”

Don Kelimesinin Birleşik Yapıda ve Türevleri ile Kullanımı

Don kelimesi, geçmişten bugüne kadar süregelen ve anlamını koruyan hem konuşma hem de yazı dilinde kullanımı yaygın olan köklü bir kelimedir. *Ton* ya da *don* olarak kullanımının dışında birleşik yapıda da kullanılmış ve değişik anlamlar kazanmıştır:

çatal don *is.* paçaları diz üstünde kalan don (TST 2005: 399).

don daşı [don taşı-1] üzerinde çamaşır yıkanan taş (Sivrihisar-Eskişehir) [*don taşı - I/*] (*İskilip–Çorum; Malatya) (DS-IV 1993: 1559).

don gömlek *zf.* tkz. üzerinde sadece iç çamaşırı var denilecek kadar soyunmuş durumda (TS 2005: 560).

don kazanı çamaşır kazanı (*Kilis-Gaz.; *Antakya-Hatay) (DS-IV 1993: 1561).

don eylemek elbise yapmak (YT 1983: 210).

donñuk iplik dokuma yapmaya yarayan kilo veya çile ile satılan beyaz bir çeşit iplik: *Dastarlık iplikler donuklardan pahalı.* (*Fethiye köyleri-Muğla) (DS-IV 1993: 1561).

⁴¹ Şeyyad Hamza Yūsuf u Zelihā (*Destān-ı Yūsuf Aleyhi ’s-selām ve haẓa ahsenü ’l-kaşāsi ’l-mübarek*), 422:139

⁴² *Dānişmend-nāme*, 52b/4: 107.

⁴³ Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, Akçağ yayınları, Ankara 1991, s. 61: 77.

⁴⁴ *age.*, 290: 201.

donpala yün dokuma (Ankara) (DS-IV 1993: 1561).

don yumaklığı kadınların çamaşır yıkarken giydikleri eski elbise ya da şalvar. (B. Çaylı *Dörtyol, Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı-Hatay, Armana *Akseki-Antalya) ((DS-IV 1993: 1562).

iç donu *is.* pantolon içine giyilen uzun don (TST 2005: 929).

uzun don *is.* paçaları diz altına kadar inen bir don türü (TST 2005: 2051).

Don kelimesinin türevleri de dilimizde yaygındır. Gerek isim gerek fiil olarak yazı ve konuşma dilinde yerini almıştır. Yazı dilinin yanı sıra Anadolu ağızlarında yaygınlığı ile göze çarpar. Don’un Türkiye Türkçesinde görülen türevlerini şöyle sıralayabiliriz:

donak “gelin elbisesi, kadın elbisesi” < ET. *tona-* “giymek” (TEL-I 2002: 644).

donaltmak “elbise giydirmek” < *dona* bazı kökü ünlü ile biten kelimelere /lt/ harfleriyle (TEL-I 2002: 644).

donaltmak (tonaltmak): donatmak, elbise giydirmek (TST-II 1996: 1211).

donanmak (*nsz*) 1. giyinip kuşanmak, süslenmek (TS 2005: 560), (MBS 2005: 745).

donanmak (tonanmak): süslemek, giyinip kuşanmak (TS-II 1996: 1211).

donangi “yeni giyilen elbise, süs” < donan-gı (TEL-I 2002: 644).

donatmak (*-i*) 1. birinin giyimini sağlamak (TST 2005: 560); “giydirmek, yeni giysiler hediye etmek” < ET. *tonat-* (TEL-I 2002: 644).

donatmak (tonatmak): 1. süslemek, giydirip kuşatmak (TST-II 1996: 1211-1216).

donatılmak *edilgen f.* (donat-ı-l-mak) 1. giydirilmek, giydirilip kuşatılmak: “*Bu para ile kaç yetim donatılır.*” (MBS 2005: 745).

donluk *sf.* 1. don veya iç donu yapmaya yarayan: *donluk bez* 2. *i.* eskiden askere verilen elbise parası, elbise bedeli (KM 2001: 285); *i.* 1. eskiden don yapılan altı endâzeli çuha veya kalın bez 2. Yeniçerilere verilen elbise parası, câme-bahâ, kaftan bahâsı (MBS 2005: 746); Altı endaze çuhayı ifade eder bir tabirdir. Yine o makamda “mirahur” da denilirdi. Çuha yedi arşın olursa ona da “yağmurluk” adı verilirdi. Altı endaze donluk, yedi endaze çuhanın da yağmurluk ismi alması birincisinden cakşır, ikincisinden yağmurluk yapılmasından ileri geliyordu (TDT 1993: 474).

donluk (I) [doncak (II)] çamaşırılık (Darende-Malatya; Maraş ve çevresi; Büyükçaylı *Dörtyol-Hatay; Taraklı-Geyve-Kocaeli) (DS-IV 1993: 1561).

donluk (II) 1. 9 arşın uzunluğunda ensiz çizgili dokuma. (Merzifon ve köyleri-Amasya) 2. iki baş örtüsüne yetecek kadar ipek çizgili ya da sade iplikten dokuma (*İskilip-Çorum) (DS-IV 1993: 1561).

donluk (III) maaş (-kr.) (DS-IV 1993: 1561).

donlukçu çamaşır yıkayan, çamaşırıcı: *Çamaşır çok, bir donlukçu bulmalı.* (Maraş ve çevresi) (DS-IV 1993: 1561).

donnuh 1. düğünde atın başına takılan bez parçası (Uluşiran-Şiran-Gm.) 2. yapımı yeni biten bez parçası (Uluşiran -Şiran-Gümüşhane) (DS-IV 1993: 1561).

donsuz *sf.* 1. don giymemiş olan 2. *mec.* yoksul 3. *mec.* serseri (TS 2005: 561); 1. üzerinde don olmayan. 2. *mec.* fakir, parasız (KM 2001: 285); *sıf.* 1. donu olmayan 2. *mec.* çok fakir (kimse) (MBS 2005: 746)

tonaltmak donatmak, elbise giydirmek (YT 1983: 210).

tonanmak [**donanmak**] süslenmek, giyinip kuşanmak (YT 1983: 210).

tonatmak [**donatmak**] 1. süslemek, giydirip kuşatmak (YT 1983: 210).

tonlık [**donanlık**] elbiselik (YT 1983: 210).

Sonuç

Don kelimesi, Eski Türkçeden beri dilimizde var olan, bugün Türkiye Türkçesinde ve çağdaş Türk şive ve lehçelerinde yaşayan bir kelimedir.

Eski çağlardan başlayarak “giyim, giysi” manalarında kullanılan kelime, Orta Türkçede de “giysi” olarak anlamını korumuş, Eski Kıpçakçada “kürk” manasıyla da kullanılmıştır.

Kelimenin zamanla hem gerçek hem de mecazî olarak farklı manalar kazanması günlük hayatımızdaki rolünü artırmıştır. Özellikle deyimlerimizde kullanım sıklığı ile sosyal hayatımızın bir parçası hâline gelmiştir.

Konuşma ve yazı dilinde gerek *don* olarak gerek türevleri ve birleşik yapıdaki kullanımdaki yaygınlık, kelimenin bir kültür kelimesi olmasına vesile olmuştur.

Kısaltmalar

1. Lehçeler ve Şiveler

Alt. Altay Türkçesi

Azr. Azerî Türkçesi

Başk. Başkurt Türkçesi

Blk. Balkar Türkçesi

KKlp. Karakalpak Türkçesi

Krç. Karaçay Türkçesi

Kzk. Kazak Türkçesi
Kır. Kırgız Türkçesi
Nog. Nogay Türkçesi
Özb. Özbek Türkçesi
TatK. Kazan Tatarcası
Tkm. Türkmen Türkçesi
Y.Uyg.Yeni Uygur Türkçesi

2. Sözlükler

ALT Altayca-Türkçe Sözlük
DLT Divanü Lûgati't-Türk
DS Derleme Sözlüğü
KM Kâmûs-ı Türkî
KMT Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü
KTL Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü
MBS Misalli Büyük Türkçe Sözlük
TDT Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü
TEL Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı
TS Türkçe Sözlük
TST Tarama Sözlüğü
YT Yeni Tarama Sözlüğü

Kaynaklar

- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü*, İnkılâp yayınları, İstanbul 1988.
- Arat, Reşid Rahmeti, *Edip Ahmed B. Mahmud Yükneki Atabetü'l-Hakayık*, 2. baskı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1992.
- Arat, Reşid Rahmeti, *Yusuf Has Hacıp Kutadgu Bilig*, 1. baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006.
- Ata, Aysu, *Nâsîrû'd-dîn bin Burhâne'd-dîn Rabgûzî, Kışâsü'l-Enbiyâ Giriş-Metin-Tıpkıbasım, Dizin*, 1-2 C., Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1997.
- Atalay, Besim. *Divanü Lûgati't-Türk tercümesi*. 1-4 C., Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1999.

- Baskakov N. A., T. M. Yoşçakova, *Altayca-Türkçe Sözlük*, hzl. E. Gürsoy-Naskali, M. Dumanlı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1999.
- Caferoğlu, Ahmet, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları, İstanbul 1931.
- Clauson, Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford University Press, Ely House, London 1972.
- Dānişmend-nāme*, hzl. Necati Demir, Akçağ yayınları, Ankara 2004.
- Şeyyad Hamza Yūsuf u Zelihā (Destān-ı Yūsuf Aleyhi’s-selām ve haža ahsenü’l-kaşāfi’l-mübarek)*, hzl. Ümit Demirci, Şenol Korkmaz, Kaknüs yayınları, İstanbul 2008.
- Dilçin, Cem, *Mes’ūd b. Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr: İnceleme, Metin, Sözlük*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1991.
- Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1983.
- Eckmann, Janos, *Nehcü’l-Ferādis Uşmañlarıñ Açuq Yolu Cennetlerin Açık Yolu I: Metin*. Yayımlayanlar: Semih Tezcan, Hamza Zülfikar, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2004.
- Eraslan, Kemal, *Ahmed-i Yesevî Divân-i Hikmet Seçmeler*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1991.
- Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1999.
- Ergin, Muharrem, *Dede Korkud Kitabı I: Giriş, Metin, Faksimile*, 3. baskı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1994.
- Eckmann, Janos, *Çağatayca El Kitabı*, çev. Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul 1988.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, hzl. A. B. Ercilasun, A. M. Aliyev, A. Şayhulov, E.z. Kajibek, K.K. Uulu, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1991.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Redaksiyon: Ahmet Topaloğlu, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2005.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1-3 C., Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, İstanbul 1971.
- Parlatır, İsmail, *Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü-I, Atasözleri*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
- Parlatır, İsmail, *Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü-II, Deyimler*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
- Redhouse, James W., *Redhouse Turkish/Ottoman-English Dictionary*, 10. baskı, Redhouse Yayınevi, İstanbul 2000.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, 10. baskı, Çağrı yayınları, İstanbul 2001.
- Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Divanı*, Akçağ yayınları, Ankara 1991.

- Tavkul, Ufuk, *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2000.
- Tekin, Şinasi, *Uygurca Metinler II, Maytrisimit Burkancuların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma, Uygurca İptidaî Bir Dram*, Erzurum Atatürk Üniversitesi yayınları, Ankara 1976.
- Tekin, Talât, *Orhon Yazıtları*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2008.
- Tietze, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, I. C., Simurg-Wien 2002.
- Toparlı Recep, *İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1992.
- Toparlı, Recep, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2007.
- Tulum, Mertol, *Şemseddin Sami, Temel Türkçe Sözlük, Sâdeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-i Türki*, 1-3 C., Tercüman yayınları, İstanbul 1985.
- Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, 4 C., 2. baskı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1993.
- Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, 2 C., Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1996.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 10. baskı, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 2005.